

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-2-78-53>

УДК 796/799

Логвиненко М.Л.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ДО ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЖІНОК-КУРСАНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ

Анотація. У науковій статті актуалізовано питання гендерного підходу до фізичної підготовки жінок-курсантів, які навчаються у закладах вищої освіти МВС України, впровадження модернізованих методик фізичної підготовки осіб жіночої статі. Були проаналізовані окремі нормативно-правові акти, які регулюють спеціальну фізичну підготовку курсантів Національної поліції та визначають вимоги до їх фізичного рівня підготовки. Визначено дефініцію фізичної підготовки курсантів. Проаналізовано сучасний стан підготовки жінок-курсантів у закладах вищої освіти та надано власне бачення щодо окресленої проблематики. Встановлені психофізіологічні відмінності чоловіків та жінок. Зроблено висновки та надано теоретичні пропозиції щодо можливих шляхів подолання аналізованого питання. Запропоноване вивчення окремого фізичного блоку, в якому враховуються статеві особливості жінок, також встановлена нагальна необхідність розроблення окремої методики спеціальної фізичної підготовки жінок-курсантів закладів вищої освіти системи МВС, зокрема, розроблення системи «жіночих прийомів» для вивчення курсантками.

Ключові слова: фізична підготовка, курсанти, жінки, поліція, система підготовки, оцінювання, гендерний підхід.

Logvinenko Maksim

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

GENDER APPROACH TO PHYSICAL TRAINING OF CADET WOMEN IN THE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE SYSTEM OF MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE: THEORETICAL CONSIDERATION

Summary. The issue of gender approach to the physical training of female cadets studying at higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, introduction of modernized methods of physical training of female persons was actualized in the scientific article. It is established that the analysis of some scientific publications concerning the issue of gender mainstreaming of students and cadets of higher education institutions of Ukraine showed that there is no theoretical knowledge on the effectiveness of training of women cadets of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, taking into account the physical and psychophysiological features of the latter, relevance of our research. Separate legal acts regulating the physical training of cadets of the National Police and determining the requirements for their physical level of training were analyzed. The definition of physical training of cadets was defined. The quantitative composition of women occupying positions in the bodies of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine was analyzed. The largest number of women is found to be in the police force. The current state of training of women cadets in higher education institutions was analyzed and their own vision is outlined. Establishing psychophysiological differences between men and women. Conclusions are made and theoretical suggestions are given on possible ways of overcoming the analyzed issue. Some scientific approaches to the issue of physical training of women in the institutions of the Ministry of Internal Affairs were studied during the writing of the scientific article. The proposed study of a separate physical block, which takes into account the sexual characteristics of women, also established the urgent need to develop a separate methodology for physical training of female cadets of higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs, in particular, to develop a system of "female receptions" for the study of cadets. Further researches of the actual issue of gender issue of training of female cadets in higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are seen.

Keywords: physical training, cadets, women, police, training, assessment, gender approach.

Постановка проблеми. Центральним етапом трансформаційних змін у діяльності органів Національної поліції України є перезапуск системи вищої освіти та професійної підготовки майбутніх поліцейських. Так, одним із найбільш важливих кроків у реформуванні поліцейської освіти є пошук стратегій щодо моделі чіткого механізму вдосконалення програм підготовки для всіх напрямів навчання, у тому числі, фізичної підготовки курсантів закладів вищої освіти системи МВС. Одним із привілейованих напрямів, що постали перед системою фізичної підготовки у закладах вищої освіти системи МВС України (далі – ЗВО МВС) є підвищення рівня здоров'я, а також покращення якості спеціальної

фізичної підготовки курсантів, зокрема сприяння отримання ними навичок і вмінь самостійного використання засобів та прийомів фізичної підготовки у повсякденному житті задля підтримання працездатності і відновлення організму після тривалих фізичних і психічних навантажень та під час виконання своїх службових повноважень. За сучасними тенденціями реформування системи вищої освіти в Україні особливої уваги приділено необхідності вивчення та осмислення різних аспектів гендерної проблематики, зокрема, формування гендерної ідентичності курсантів ЗВО МВС у процесі фізичного виховання. Паралельно питанню покращення рівня фізичної підготовки майбутніх правоохоронців йде питання фізичної

підготовки жінок-курсантів, які за своїм фізіологічним та психічним складом повністю відрізняються від чоловіків. Це питання постає так гостро з причин збільшення кількості осіб жіночої статі, які навчаються у ЗВО МВС і у подальшому будуть призначені на посади в органах Національної поліції України. Так, за даними Національної поліції України, кількість жінок в органах та підрозділах служби цивільного захисту складає 12,5% загальної чисельності, в апараті ДСНС – 47,2%. У Держприкордонслужбі 24% особового складу – жінки, з яких 13% – офіцери. В структурі Національної поліції працює 21,8% жінок. Відсоткове співвідношення кількості військовослужбовців-жінок у Нацгвардії до кількості військовослужбовців-чоловіків становить 6,2% [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню питання фізичної підготовки курсантів ЗВО МВС України, а також інших ЗВО зі специфічними умовами навчання приділено чимало уваги. Так, розробленням наукових положень, що стосуються окресленої проблематики займалися такі науковці, як: Г.Б. Грибан, наукова праця якого стала фундаментальною для написання наукової статті. У своїй роботі автор приділив уваги психофізіологічним відмінностям жінки та чоловіка, зокрема довів необхідність роздільного вивчення ними фізичної підготовки. Науковець стверджує, що методика організації спортивних занять з жінками-курсантами вимагає від викладачів, які їх проводять, обізнаності у питаннях специфіки функціонування жіночого організму та гнучкого способу використання всіх існуючих засобів фізичного вдосконалення людини. О. Півень дійшов висновку, що накопичений досвід і наукові дані у відповідних галузях у більшій мірі стосуються курсантів чоловічої статі. Рекомендації з використання засобів фізичної підготовки для жінок, що навчаються у ЗВО МВС України, мають емпіричну основу чи спираються на результати експериментальних досліджень, виконаних на чоловіках. В.А. Дідковський, В.В. Бондаренко, О.В. Кузенков надають класичне визначення поняття загальна фізична підготовка, а також її зміст. С.В. Романчук виокремлює та аналізує основні причини актуальності питання необхідності формування навчальних програм з фізичної підготовки для жінок та ін., які певним чином у своїх дослідженнях окреслювали питання гендерного підходу до вивчення спеціальної фізичної підготовки.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ґрунтовний аналіз окремих наукових публікацій, що торкаються питання врахування гендерного підходу до фізичної підготовки студентів та курсантів закладів вищої освіти України, показав на відсутність теоретичних напрацювань щодо ефективності підготовки жінок-курсантів у ЗВО МВС України із врахуванням фізичних та психофізіологічних особливостей останніх, що і обумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета статті. Метою наукової статті є надання нового теоретичного погляду щодо вдосконалення фізичної підготовки жінок-курсантів ЗВО МВС, діючих працівників поліції – жінок, а також пропозицій щодо удосконалення системи оцінювання осіб жіночої статі ЗВО МВС.

Виклад основного матеріалу. Акцентованим напрямом державної політики в розвитку курсантів та студентів різної статі, з урахування вікових та статевих особливостей. Однак, гендерне питання фактично ще не отримало значного поширення серед викладацького складу ЗВО МВС, а також курсантів.

Підготовка поліцейських та їх освітній рівень є основою забезпечення внутрішньої безпеки у державі. Адже, злочинна діяльність характеризується виникненням нових форм злочинів, рівень загроз підвищується, саме тому підготовка поліцейських, у тому числі і фізична, повинна відповідати потребам часу. Відповідно до ч. 1 ст. 49 Закону України «Про Національну поліцію», на службу в поліції можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою. У ч. 2 цієї ж статті зазначено, що вимоги щодо рівня фізичної підготовки для поліцейських, які вступають на службу в поліції, затверджує Міністерство внутрішніх справ України [2]. Так, вимоги до рівня фізичної підготовки поліцейського містяться у наказі Міністерства внутрішніх справ України від 26.01.2016 № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», відповідно до якого фізична підготовка – це комплекс заходів, спрямований на формування та вдосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей та здібностей з урахуванням особливостей його професійної діяльності [3].

Згідно з Наказом МВС України від 26.01.2016 № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», фізична підготовка – це комплекс заходів, спрямований на формування та вдосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей та здібностей з урахуванням особливостей його професійної діяльності [3, пункт 6]. Фізична підготовка поліцейських поділяється на загальну фізичну підготовку (далі – ЗФП) і тактику самозахисту та особистої безпеки. Так, ЗФП являє собою комплекс вправ, спрямованих на підтримання загального фізичного рівня поліцейського, розвиток його силових і швидкісних якостей, що впливає на його здатність переслідувати злочинця та надає силову перевагу під час затримання правопорушника. ЗФП спрямована на оптимізацію фізичного і психічного стану, виховання звички до регулярних занять фізичними вправами та здатності до перенесення великих фізичних навантажень, корекцію особливостей будови тіла (об'єму м'язів, ваги тіла, осанки тощо) [4, с. 23].

Так, у резолюції Генеральної асамблеї ООН «Спорт як засіб сприяння освіті, здоров'ю, розвитку і миру», загострено увагу на необхідність об'єднання зусиль урядів країн світу, спортивних організацій з метою використання можливостей спорту для розвитку соціальної й гендерної рівності [5].

Результативність фізичної підготовки жінок-курсантів у ЗВО МВС насамперед залежить від

загального рівня розвитку фізичний і психофізіологічних якостей, які кардинально різняться з чоловіками-курсантами, що впливає на здатність засвоєння окремих фізичних вправ, виконання нормативів, здатність до вивчення окремих прийомів, пов'язаних із професійною діяльністю.

Наразі існує чимало прогалин у системі підготовки жінок у ЗВО МВС, а також інших закладах зі специфічними умовами навчання, де одержують вищу освіту жінки. Перш за все, це пов'язано з тим, що весь накопичений науковий досвід у системі фізичної підготовки спрямований саме на осіб чоловічої статі, а проблеми підготовки жінок все ще залишаються не розробленими. У цей же час, система фізичної підготовки курсантів-жінок повинна враховувати фактори, що визначають розходження у змісті, методиці і спрямованості підготовки жінок і чоловіків, дотримання яких є основою при проведенні досліджень у даному напрямку [6].

Зокрема, основними причинами виокремлення питання необхідності формування навчальних програм з фізичної підготовки для жінок є:

- освоєння жінками професій, пов'язаних військовою службою, залежить від рівня розвитку базових фізичних якостей і сформованості рухових умінь і навиків, оптимальне функціонування яких у чоловіків і жінок по-різному;

- оптимальний рівень працездатності при виконанні трудових операцій досягається за умови нормального функціонування фізіологічних систем жіночого організму;

- несприятливі фактори, що виникають у процесі військово-професійної діяльності (гіподинамія, заколихування, гіпоксія, гіпероксія і т.п.), роблять більш істотний негативний вплив на жіночий організм у порівнянні з чоловічим;

- більш тривалий період відновлення у жінок після виконання різного роду фізичних навантажень [7].

На даному етапі підготовки жінок-курсантів у ЗВО МВС України їх фізична підготовленість залишається на посередньому рівні, що вимагає вирішення таких проблем шляхом впровадження модернізованих навчальних програм зі спеціальної фізичної підготовки із врахуванням особливостей жінок. Так, як фізична підготовка є одним із факторів успішної майбутньої професійної діяльності, деякі науковці пропонують зміст фізичної підготовки, організаційно-методичної основи якого не відрізняються від визначеного для чоловіків – майбутніх офіцерів. Зокрема, досвід фізичної підготовки жінок-військовослужбовців у зарубіжних арміях показує два підходи до її організації та проведення: реалізується спільно з чоловіками, а відмінності пов'язані тільки з нормативними вимогами та обмеженням застосовувати деякі фізичні вправи; фізична підготовка здійснюється більш специфічними засобами, методами та має виразні організаційні особливості [8, с. 16].

Статеві відмінності обумовлені анатомофізіологічними особливостями жіночого організму та різними чинниками навколишнього середовища. Тому статева розрізненість людини має бути невід'ємною умовою організації фізичної підготовки жінок-курсантів. Навіть добре фізично розвинена дівчина, жінка повинна тренуватись

інакше, ніж юнак, чоловік. Методика організації спортивних занять з курсантами-жінками вимагає від викладачів, які їх проводять, обізнаності у питаннях специфіки функціонування жіночого організму та гнучкого способу використання всіх існуючих засобів фізичного вдосконалення людини [9, с. 388].

Правильний підбір методики підготовки курсантів-жінок, який проявляється у підборі комплексу вправ, спрямованих на розвиток м'язової системи, необхідних саме для жінки (зادля залицення жіночого вигляду та статури), а також у підборі спеціальних прийомів затримання злочинця та самозахисту. На практиці, курсанти жінки та чоловіки вивчають однакову систему прийомів, хоча варто відзначити, що дієвість деяких з прийомів на практиці є сумнівною, адже не всі прийоми, які вивчають курсанти-жінки, вони зможуть використати в силу свої фізичних якостей (зріст, вага, сила). Саме через це і є доцільним вивчення жінками окремої системи так званих «жіночих прийомів», наприклад, вплив на больові точки та ін., які жінка зможе застосувати результативно.

Так, слід зауважити, що копіювання чоловічих вправ і надмірні фізичні навантаження провокують травми і збільшують імовірність негативного впливу на жіночий організм.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Результати багатьох досліджень показують, що планування фізичних навантажень у жінок дає кращі результати, коли їх обсяг та інтенсивність відповідають основним завданням фізичного вдосконалення і є оптимальними. Оптимальне дозування навантажень залежить від показників, які характеризують відновлення витрачених сил людини до наступного заняття.

Так, нами встановлено, що на даному етапі існує чимало прогалин у системі підготовки жінок у ЗВО МВС, а також інших закладах зі специфічними умовами навчання, де одержують вищу освіту жінки. Перш за все, це пов'язано з тим, що весь накопичений науковий досвід у системі фізичної підготовки спрямований саме на осіб чоловічої статі, а проблеми підготовки жінок все ще залишаються не розробленими. У цей же час, система фізичної підготовки курсантів-жінок повинна враховувати фактори, що визначають розходження у змісті, методиці і спрямованості підготовки жінок і чоловіків, дотримання яких є основою при проведенні досліджень у даному напрямку.

Ми вважаємо, що найбільш сприятливим для жінок-курсантів є вивчення окремого фізичного блоку, в якому враховуються статеві особливості жінок. Так, ми пропонуємо розроблення окремої методики фізичної підготовки жінок-курсантів закладів вищої освіти системи МВС, зокрема, розроблення системи «жіночих прийомів» для вивчення курсантками. Це, насамперед, сприятиме результативності використання здобутих навичок у професійній діяльності.

Вважаються подальші дослідження актуальною нами проблеми гендерного питання підготовки жінок-курсантів у ЗВО системи МВС України задля створення найбільш прогресивної методики впровадження гендерного підходу викладачів зі спеціальної фізичної підготовки.

Список літератури:

1. Нацполіція порахувала жінок у своїх лавах. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2343352-nacpolicia-porahuvava-zinok-u-svoih-lavah.html> (дата звернення: 01.02.2020).
2. Про Національну поліцію : Закон України від 01.01.2019 № 580-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 01.02.2020).
3. Про затвердження положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: Наказ МВС України від 26.01.2016 № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16> (дата звернення: 01.02.2020).
4. Дідковський В.А., Бондаренко В.В., Кузенков О.В. Фізична підготовка працівників Національної поліції України : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т.П., 2019. 98 с.
5. Спорт як засіб сприяння освіті, здоров'ю, розвитку і миру: Резолюція Генеральної асамблеї ООН 60/9 від 03.11.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f37 (дата звернення: 01.02.2020).
6. Півень О. Професійно-прикладна фізична підготовка студенток вищих гуманітарних навчальних закладів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. пр. Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки. Луцьк, 2010. № 2(10). С. 70–73.
7. Романчук С.В. Фізична підготовка жіночого контингенту Збройних Сил України в системі професійної діяльності України : навч. метод. посіб. Житомир : ЖВІ НАУ, 2009. 160 с.
8. Добровольський В.В. Удосконалення фізичної підготовки курсантів-жінок вищих військових навчальних закладів : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Військовий інститут Київського нац. у-ту імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. 230 с.
9. Грибан Г.П., Пічугн М.Ф., Романчук В.М. Фізичне виховання військовослужбовців : навч. посіб. Житомир : ЖВІ НАУ, 2011. 820 с.

References:

1. Naczpolicija poraxuvava zhinok u svoiyx lavax [National police counted women in their ranks]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2343352-nacpolicia-porahuvava-zinok-u-svoih-lavah.html> (accessed 01 February 2020). (in Ukrainian)
2. Zakon Ukrayiny pro Nacionalnu policiyu 2015 (Verkhovna Rada Ukrayiny). [Law of Ukraine on National police 2015 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (accessed 01 February 2020). (in Ukrainian)
3. Nakaz pro zatverdzhennya polozhennya pro organizaciyu sluzhbovoyi pidgotovky pracivnykiv Nacionalnoyi policiyi Ukrayiny 2016 (Ministerstvo vnutrishnix sprav Ukrayiny). [Order about approval of the provision on the organization of official training of employees of the National Police of Ukraine 2016 (The Ministry of internal affairs of Ukraine)]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16> (accessed 01 February 2020). (in Ukrainian)
4. Didkovskiy, V.A., Bondarenko, V.V., & Kuzenkov, O.V. (2019). Fizychna pidgotovka pracivnykiv Nacionalnoyi policiyi Ukrayiny [Physical training of the National Police of Ukraine]. Kiev: Nat. Acad. int. Affairs, FOP Kandiba T.P. (in Ukrainian)
5. Rezolyuciya pro sport yak zasib spryannya osviti, zdorov'yu, rozvytku i myru 2005 (Generalna asambleya organizaciyi ob'yednanyx nacij) [Resolution about sport as a vehicle for promoting education, health, development and peace 2005 (United Nations General Assembly)]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f37 (accessed 01 February 2020). (in Ukrainian)
6. Piven, O. (2010). Profesiino-prykladna fizychna pidhotovka studentok vshchychk humanitarnykh navchalnykh zakladiv [Professional-applied physical training of students of higher humanitarian educational establishments]. Physical education, sports and health culture in today's society, vol. 2, no. 10, pp. 70–73. (in Ukrainian)
7. Romanchuk, S.V. (2009). Fizychna pidhotovka zhinochoho kontynhentu Zbroinykh Syl Ukrainy v systemi profesiinoi diialnosti Ukrainy : navch. metod. posib. [Physical training of the female contingent of the Armed Forces of Ukraine in the system of professional activity of Ukraine: textbook. method. tool]. Zhytomyr: ZhVI NAU, 160 p. (in Ukrainian)
8. Dobrovolsky, V.B. (2018). Udoskonalennya fizychnoyi pidhotovky kursantiv-zhinok vshchychk viys'kovykh navchal'nykh zakladiv" [Improvement of physical training of female cadets at higher military educational establishments]: dissertation ... cand. sciences in phys. education and sports: 24.00.02. Military Institute of Kyiv Nat. in the name of T. Shevchenko. Kyiv, 230 p. (in Ukrainian)
9. Gryban, G.P., Pichugn, M.F., & Romanchuk, V.M. (2011). Fizychnе vхovannya vijskovosluzhbovciv [Physical education of servicemen]. Zhytomyr: ZMI NAU. (in Ukrainian)